Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences

E-ISSN: 2636-8943

İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

Araştırma Makalesi / Research Article

Çocuğu 'Haber'den Silmek: Çocuk Haberlerinde Gazetecilik Etiği İçin Yeni Bir Fırsat Olarak Unutulma Hakkı

Deleting a Child from the News: "the Right to Be Forgotten" as an Opportunity for Journalistic Ethics

Elif KORAP ÖZEL[1], Şadiye DENİZ[2], Şükran PAKKAN[3]

[1]Assoc. Prof. Dr., İzmir Katip Çelebi University, Faculty of Social Sciences and Humanities, Department of Media and Communication, İzmir, Turkey

[2]Assoc. Prof. Dr., Ege University, Faculty of Communication, Department of Journalism, İzmir, Turkey

[3]Dr. Lecturer, İstinye University, Faculty of Communication, Department of Radio, Television and Cinema, İzmir, Turkey

ORCID: E.K.Ö. 0000-0002-1332-5715; Ş.D. 0000-0002-7929-4077; Ş.P. 0000-0002-7721-9049

Sorumlu yazar/Corresponding author: Elif Korap Özel, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, İzmir, Türkiye
E-posta/E-mail: elifkorap@hotmail.com

Geliş tarihi/Received: 24.03.2021
Revizyon talebi/Revision Requested: 12.04.2021
Son revizyon teslimi/Last revision received: 12.10.2021
Kabul tarihi/Accepted: 28.04.2021

Atıf/Citation: Korap-Özel, E., Deniz, Ş., Pakkan, Ş. (2021). Çocuğu 'haber'den silmek: Çocuk haberlerinde gazetecilik etiği için yeni bir fırsat olarak unutulma hakkı. *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences, 61*, 127-160. https://doi.org/10.26650/CONNECTIST2021-902582

ÖZ

Bu çalışma, Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde bir hak olarak tanınan 'unutulma hakkı'nın, 2020 yazında Türkiye'de de yasal düzenlemelerle birlikte kabul görmesinden hareketle, çocuk haberlerinde etik gazeteciliğe ulaşmada bir fırsat olup olmayacağını tartışmaya açmaktadır. Unutulma hakkı ile kişiler dijital hafızada kendilerine ilişkin veriler üzerinde tasarruf sahibi olabilmektedir. Dünyada yakın tarihli, Türkiye'de ise çok yeni bir konu olan unutulma hakkı, doğrudan haberler üzerinde bir etkiye sahip olması bakımından gazetecilikle yakından ilgilidir. Literatürdeki mevcut çalışmalardan farklı olarak bu çalışma, gazetecilerin çocuk haberlerinin unutulma hakkı kapsamında silinmesine ilişkin bakış açılarını ortaya koyan bir saha araştırmasına dayanmaktadır. Araştırma kapsamında 40 gazeteciyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler NVIVO Pro 12 aracılığıyla içerik analizine tabi tutulmuştur. Görüşülen gazetecilerin çocuklar söz konusu olduğunda haberden kısmi olarak bilgi çıkarmak ve gerekli durumlarda ise haberi silmek konusunda istekli oldukları belirlenmiştir. Ancak gazeteciler, haberde silme ya da revizyon kabulünün, sadece çocuklar özelinde ve istisnai bir durum olduğuna dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda, gazetecilerin çocuklar özelindeki tutumunun, tüm haber kategorilerine genellenemeyeceği belirtilmelidir. İfade özgürlüğü ile arasında bir dengenin kurulması durumunda, unutulma hakkı -tek başına yeterli olmasa da- iyi bir gazetecilik pratiğine erişmek ve çocuğun yüksek çıkarlarının korunması için bir fırsat olarak görülebilir.

Anahtar Kelimeler: Unutulma hakkı, çocuk hakları, haber, gazetecilik, kişisel verilerin korunması

ABSTRACT

This study explores the question of whether the right to be forgotten, recognized as a right in the members states of the European Union, represents an opportunity for the application of ethical journalism in news concerning children, given that the concept was enacted through legislation in Turkey in the summer of 2020.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Under this right, individuals can control the retention of digital copies of data relating to themselves to a certain extent. The present study focuses on a research area that considers journalists' viewpoints on the deletion of news items about children in the context of their right to be forgotten. In this study, in-depth interviews were conducted with 40 journalists; the data obtained were subjected to a content analysis using NVIVO Pro 12. Consequently, the findings showed that the interviewees were willing to partially remove information from the digital record when it concerned children and, when necessary, to delete the news item altogether. In a situation where a balance must be found with the freedom of expression, the right to be forgotten can nevertheless be considered an opportunity to achieve good journalistic practice and protect the higher interests of children.

Keywords: The right to be forgotten, children's rights, news, journalism, personal data protection

EXTENDED ABSTRACT

This study explores whether the right to be forgotten, which is recognized as a legal right in the member states of the European Union, represents an opportunity to apply ethical journalism in news stories concerning children, given that the concept was enacted via legislation in Turkey in the summer of 2020. Under this right, individuals can control the retention of digital copies of data relating to themselves. Unlike other recent studies in the literature, the present study focuses on an area of research that places journalists' perspectives on the deletion of news items about children within the context of the right to be forgotten. In this study, in-depth interviews were conducted with 40 journalists, and the data obtained were subjected to a content analysis using NVIVO Pro 12. The research area in which the study was conducted showed that the journalists interviewed looked favorably on the deletion or revision of news items under the right to be forgotten when children were involved. The journalists agreed that news items could be deleted or revised in cases in which the safety of a child might be at risk or in situations that might entail psychological or physical risk, ethical problems and a lack of topicality in terms of the news, and crimes committed at a young age or revoked consent as well as to protect children from digital risk and to enable them to freely shape their own futures. For the journalists, this acceptance of the right to be forgotten was an exceptional situation, similar only to issues surrounding children's privacy.

The journalists also noted drawbacks to the notion of deletion and potential problems that said deletion might create under the right to be forgotten as it related to news regarding children. Their main arguments concerned the risk that historical data might be lost in the effort to protect children and the possibility that the deleted data might concern topics about which the public should be aware. Moreover, the journalists observed the risk that individuals who wished to conceal themselves or their crimes

might aim to have certain news items deleted using the presence of children in the item to request deletion or putting pressure on the child or their family to do so. Thus, the journalists recommended that the news item might be deleted in some cases and revised or redacted in others.

Therefore, several recommendations for the appropriate applications of the right to be forgotten in news stories involving children are as follows.

- In situations where a child might be subject to disproportionate victimization—a safety risk or a risk to psychological or physical health—the option of deleting the news item must be considered.
- In situations where the news item might have historical value or is something that the public should know about, redaction or revision should be considered. For example, stories on child abuse in various institutions also constitute important information that relates to law and order in the region in which the abuse occurred. In such cases, rather than deleting the entire news item, there should be a partial deletion or redaction of any content that might cause harm to the child, such as court records on how the child was abused or details of violence.
- Considering the first two points, news items concerning a child being forced into crime should be deleted at the request of the child or family.
- Even when a news item concerning a child is positive, if the information might lead to the child being marginalized by society or to cyberbullying, etc., it should be removed.
- Even if the information and pictures in a news item concerning a child have been taken with the consent of the family, if that consent is later withdrawn by either the child or family, the material should be deleted.
- The use of information and pictures that could identify the child is illegal and against the principles of journalism. This content must be deleted upon the request of the child or family.
- Even if the child's name is encrypted and their picture hidden or not used, if pictures have been used that could identify the child's siblings or peers, these should be removed from the news item.
- The principles of the right to be forgotten in relation to children should be stated by journalists and communicated to the public clearly. The right to be forgotten is an essential aspect of journalists' ethical principles and is important for the press and the freedom of expression.

- The right to be forgotten is a relatively new topic in Turkish law. The existing legislation on the protection of personal data does not include specific regulations on children. Thus, journalists should refer to the General Data Protection Regulation when applying the right to be forgotten to children.

In conclusion, although the right to be forgotten might not be sufficient in itself to protect children's personal data or interests, it is an important starting point. Accordingly, legislation should be drawn up to allow children to benefit from the right to be forgotten.

GİRİŞ

Bu çalışma, AB ülkelerinde bir hak olarak tanınan 'unutulma hakkı'nın, 2020 yazında Türkiye'de de yasal düzenlemelerle birlikte kabul görmesinden hareketle, çocuk haberlerinde etik gazeteciliğe ulaşmada bir fırsat olup olmayacağını tartışmaya açmaktadır. Unutulma hakkı, kişilerin dijital hafızada kendilerine ilişkin verileri sildirebilme hakkı olarak tanımlanmaktadır. Dünyada yakın tarihli, Türkiye'de ise çok yeni bir konu olan unutulma hakkı, doğrudan haberler üzerinde bir etkiye sahip olması bakımından gazetecilikle yakından ilgilidir.

Unutulma hakkının gazetecilik perspektifinden tartışmaya açılması ve gazetecilerin unutulma hakkının kullanımı sürecinde meslek ilkeleri doğrultusunda sorumluluk alıp alamayacaklarına ilişkin çalışmaların üretilmesi, gazeteciliğin geleceği açısından önemli görülmektedir. Dijitalleşmenin ortaya çıkardığı hak ihlalleri ve yeni yasal düzenlemelerle birlikte unutulma hakkının önemi giderek artacaktır. Bu çalışma özelinde, gazetecilerin çocuk haberlerinde unutulma hakkını bir seçenek olarak görüp görmediklerini ortaya koymak ve bu doğrultuda unutulma hakkı kapsamında çocuklar lehine bir pratiğin mümkün olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Dijitalleşme gazetecilik açısından fırsatlar kadar zorlukları da beraberinde getirmiştir. Unutulma hakkının da gazetecilik mesleği için yeni zorlukları beraberinde getireceği ortadadır. Öte yandan zorluklar nedeniyle bu hakkı tümden reddetmek de mümkün değildir. İfade özgürlüğü ile arasında bir dengenin kurulması durumunda unutulma hakkı, meslek ilkelerinin revize edilmesi ve daha iyi bir gazetecilik pratiğine erişmek için bir fırsat olarak da görülebilir. Özellikle çocuklar gibi çok önemli bir konuda gazetecilerin unutulma hakkı konusunda sorumluluk ve inisiyatif alabilecekleri düşünülmektedir. Bu çalışma, gazetecilerin çocuk haberlerinde unutulma hakkının kullanılıp kullanılamayacağına ilişkin bakış açısını ortaya koymaktadır. Dijitalleşmenin getirdiği en yeni insan hakkı olarak unutulma hakkı ve çocuk haberleri bağlamında gazeteciliği ele alan bu çalışmanın, Türkiye'de bu alanda daha önce hiç çalışılmamış olması bakımından alanyazına ve unutulma hakkı ve gazetecilikle ilgili tartışmalara katkıda bulunma potansiyeli taşıdığı düşünülmektedir.

Bir Kişisel Hak Olarak Unutulma Hakkı

Unutulma hakkı, kişilerin dijital ortamda kendilerine ilişkin verilerin silinmesini talep edebilme hakkıdır. 2014 yılında AB ülkelerinde kabul edilen bu hak, ilk kez İspanyol

avukat Mario Costeja Gonzalez'in 1998 yılında vergi borcundan dolayı hakkında çıkan bir haber linkinin Google arama sonuçlarından kaldırılmasını talep etmesiyle gündeme gelmiştir (Lee, 2014). Ülkesinde olumlu bir sonuç alamayan Gonzalez, konuyu AB yüksek yargı organı Avrupa Adalet Divanı'na taşımış ve Divan'ın Gonzalez'e ilişkin haber linkinin Google arama sonuçlarından kaldırılması talebini kabul etmesi ile unutulma hakkı yasal bir dayanak kazanmıştır. Mahkeme kişilerin eksik, ilgisiz, geçersiz veya güncelliğini yitirmiş kişisel verileri üzerinde tasarruf hakkı bulunduğuna hükmetmiştir (González v. Google Inc, Avrupa Adalet Divanı, 2014).

Dijitalleşmeyle birlikte bu hak Türkiye'de de bir talep olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle 2020 yaz aylarında unutulma hakkına ilişkin yasal düzenlemelerle birlikte unutulma hakkına ilişkin önemli adımlar atılmıştır. Türkiye'de unutulma hakkına ilişkin özel bir yasa bulunmamaktadır. Bununla birlikte 2010 Anayasa değişikliğinden sonra Anayasa'nın 20'inci maddesine kişilerin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı olduğu ifadesi eklenmiştir. 2016'da yürürlüğe giren 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'yla kişilerin verilerini sildirebilmesi mümkün hale gelmiştir. Unutulma hakkıyla ilgili en somut gelişmeler ise 2020'de yaşanmış ve Kişisel Verileri Koruma Kurulu (KVKK) açıkladığı unutulma hakkı kararıyla (23.06.20 tarih ve 2020/481 sayılı KVKK Kararı) arama motorlarında kişilerin ad ve soyadıyla yapılan aramalarda çıkan sonuçların indeksten çıkarılmasıyla ilgili başvuruları kabul edeceğini duyurmuştur. Kararında açıkça 'unutulma hakkı' ifadesini kullanan KVKK, kişilerin unutulma hakkı konusunda doğrudan yargı yoluna başvurabileceklerini de duyurmuştur. Türkiye'de unutulma hakkına ilişkin önemli bir diğer yasal düzenleme ise 1 Ekim 2020'de yürürlüğe giren 7253 Sayılı kanundur (7253 Sayılı Kanun, 2020). Aslında 5651 sayılı kanunda değişiklik yapılmasıyla ilgili olan 7253, arama motorlarına hukuki sorumluluk tanımlaması açısından önemlidir. Arama motorları ve günlük erişimi 1 milyonun üzerinde olan Facebook, Instagram, Twitter, Youtube gibi sosyal ağ sağlayıcılara Türkiye'de temsilci bulundurma zorunluluğu getirilmiştir. Böylece Türk yargısının unutulma hakkı kararlarının ilgili sosyal ağ sağlayıcılar tarafından yerine getirilmesi garanti altına alınmıştır.

İnternetin en önemli bilgi kaynaklarından biri haline gelmesi ve arama motorlarının herhangi bir veriye ulaşmayı kolaylaştırması, sunduğu fırsatlar kadar olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Kişiler istese de istemese de internet unutmamakta ve hep hatırlatmaktadır. Geçmişte konvansiyonel basında yayımlanmış haberlere ulaşmak sadece arşivlere erişim ve özel bir aramayla mümkün olurken, günümüzde bir kişinin adının arama motoruna yazılmasıyla birlikte hatırlanmasını istemediği olaylar sürekli

olarak karşısına çıkmaktadır. Kişinin geçmişte işlediği bir suç, bu suça ilişkin haberler, yazı, fotoğraf, video gibi içerikler, kişi cezasını çekmiş olsa bile sürekli olarak hatırlanabilmektedir. Unutulma hakkı, kişiye bu verileri sildirebilme hakkı tanımaktadır. Nitekim unutulma hakkına ilişkin davalar Türkiye'de de açılmaya başlamıştır. Anayasa Mahkemesi'nin uyuşturucu kullanmaktan ceza alan N.B.B.'ye ilişkin 1998-1999 yıllarında yayımlanan haber linklerinin unutulma hakkı kapsamında silinmesine hükmettiği 2016 tarihli karar emsal niteliğindedir (N.B.B. [GK], B. No: 2013/5653, 03.03.2016).

Görüldüğü gibi 2014'te AB ülkelerinde kabul edilen unutulma hakkı Türkiye'de de yasal dayanağa sahiptir ve uygulanmaya başlamıştır. Silme hakkı gerekçesini, bireylerin kişisel bilgileri üzerinde kontrol sahibi olması gerektiği fikrinde bulur. Buna karşın unutulma hakkı mutlak bir hak değildir ve fikir özgürlüğü ve bilgi edinme hakkı gibi haklarla çatışması bakımından da eleştirilmektedir. Literatürde unutulma hakkı ve medya alanında yapılan çalışmalar unutulma hakkının, mahremiyetin korunması ve ifade özgürlüğü arasında yarattığı çatışmayı ele almaktadır (Kirtley, 2015; Youm, 2016; Santin, 2017, Shapiro & Rogers, 2017; Katsirea, 2018; Gajda, 2018.) Bu çalışmaların da vurguladığı gibi unutulma hakkı, temel olarak hak ihlaline neden olan haberin arama motorunda indeksten çıkarılması hakkına işaret etmektedir. Ancak haberlerin ya da haber içindeki bir bilgi ya da görselin kaldırılması talebi de giderek artmaktadır. Bu durum pek çok gazeteci tarafından endişe verici bulunmaktadır (Shapiro & Rogers, 2017, p. 1105). Bireylerin kendilerine ilişkin olumsuz içerikleri sildirebilme hakkı, kamu çıkarı ile kişinin mahremiyetinin sınırlarının net olarak çizilememesinden ötürü gazetecilik mesleği açısından da tartışmalara neden olmaktadır.

Unutulma hakkının yaratabileceği risklere odaklanan Katsirea (2018, pp. 3-4) unutulma hakkının ifade ve bilgi özgürlüğü konusunda temel hakların aşınmasına neden olabileceğini vurgulamaktadır. Shapiro ve Rogers da (2017, pp. 1101-1103) ifade özgürlüğü, tarihsel bütünlük, hesap verilebilirlik lehine yayın sürekliliği gibi ilkeler ile mahremiyet ve telafi etme, affedilme gibi haklar arasında denge kurulması gerekliliğine işaret etmektedir. Hakkın uygulanabilirliğine ve çatışan haklar arasında denge kurulması gerektiğine yönelik eleştiriler dikkate değerdir. Bununla birlikte konu yetişkin olmayan bireyler olduğunda, hakkın çocuklar lehine kullanılıp kullanılamayacağı önemli bir başlıktır. Bu çalışma, bu hakkın çocuklar özelinde nasıl ele alınabileceğine gazetecilik ekseninde odaklanmıştır.

Medyada Çocuk Hakları İhlalleri ve Çocuklar İçin Unutulma Hakkı

Kapitalist sistemde medya egemen ideolojiyi tekrarlamakta ve güçlendirmektedir. Haber içerikleri, gerçek dünyayı yansıtmak amacıyla ortaya çıkmış olmasına rağmen gerçeğin bir kısmını yansıtan biçimlendirilmiş ürünlerdir. Nihayetinde medya, var olduğu kapitalist toplumun içerisindeki ticari bir 'mal'dır ve haber 'mal'ın üç ana karakterini içerir: "Haber endüstriyel kapitalist ortamda gelişmiştir, üretim ilişkileri ve düzenin ürünüdür, el değiştirir" (Erdoğan, 1997, pp. 62-63). Böylece haberler aracılığıyla egemen ideolojiye hizmet edilmekte ve söylemin sürekli tekrarlanması yoluyla ideolojinin sürekliliği sağlanmaktadır. Hizmet ettiği kapitalist yapılanmanın dil ve söylemine sahip olan ana akım habercilik sisteminde yapısal yanlılık vardır; haberin siyasi yanlılıktan, haberi yapan kişi ve kurumların söylemlerinden arınması mümkün değildir. Egemen ideolojinin baskısı nedeniyle korunmaya muhtaç, ayrıcalıklı, sosyal etkisi düşük gruplar, medyada daha az temsil edilmekte, doğru ve yeterli ifade edilme şansları azalmaktadır (Timisi, 2010).

Nitekim alanyazında çocukların medyada temsiline bakıldığında, bu temsilin sorunlu olduğu ve çocuk haklarının sıklıkla ihlal edildiği görülmektedir. Alankuş (2007), "çocuğun medyadaki görünürlüğünün artmasının, özellikle haberlerde yer bulmasının çocuk hakları ihlallerini artırdığına" işaret etmektedir. Ulus da (2006) çocukların çoğunlukla şiddete ve suça karıştıkları durumlarda medyada haber olduklarını vurgulamaktadır. Çocukların şiddet veya kazaya maruz kalmış pasif ve sessiz kurbanlar olarak gösterildiğine, şiddetin ana öznesi olarak tasvir edildiğine dikkat çeken Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), çocukların 'şirin', 'küçük şeytan', 'melek', 'olağanüstü' gibi tanımlarla etiketlendiğini aktarmaktadır. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu da (IFJ, 2002), medyanın çocukları sansasyonel konulara odaklanarak ele aldığına ve genellikle açlıktan ölen çocuklar veya sorumsuz gençler gibi kalıp yargılar sergilendiğine dikkat çekmektedir. Bianet'in Çocuk Odaklı Habercilik el kitabında Salman (2019, p. 18) 'çocuklar medyada ne kadar haber oluyor', 'ne zaman haber oluyor' ve 'nasıl yer alıyor' sorularına yanıt vermektedir:

> …Çocuklar genellikle başına 'kötü', 'trajik', 'dehşet' bir olay geldiğinde, istismara, şiddete, tecavüze maruz kaldığında, kaçırıldığında, öldürüldüğünde ya da bir kazada hayatını kaybettiğinde, suça itildiğinde haber olmaktadır. Çocuk medyada yer bulabilirse 'suçlu', 'tehlikeli varlık', 'kurban', 'mağdur', 'çaresiz', 'pasif varlık' olmakta, magazinden siyasete ve adli haberlere kadar farklı tür haberlerde hep belirli kalıp yargılarla sunulmaktadır.

Ulusal gazetelerde basılmış olan çocuk haberlerinin analizini yapan Tunç (2018) ise çocukların haberlerde ele alınışının "siyaset/siyasetçi ve çocuk", "resmî törenler ve çocuk", "üçüncü sayfa haberlerinde çocuk, dram ve trajedi haberleri", "dahi çocuklar ve başarı haberleri", "şehit cenazeleri ve çocuk", "magazin haberleri, şöhretler ve çocuk", "çocuk hakları", "şiddetin öznesi olarak çocuk", "en güzel çocuklar köşesi", "komedi unsuru olarak çocuk" biçimlerinde olduğunu vurgulamaktadır.

Medyada çocuk haklarının sıklıkla ihlal edilmesi nedeniyle uluslararası ve ulusal sivil kuruluşlar ile medya örgütleri bazı düzenlemeler ve ilkeler geliştirmiştir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (OHCHR, 1989), Çocuk Hakları Bilgi Ağı (CRIN, 2014), IFC'nin (2002) çocuk haberciliğiyle ilgili rehber ilkeleri; Türkiye'de de Radyo Televizyon Üst Kurulu Yayın İlkeleri (RTÜK, 2014 ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde (TGC, 2019) çocuklarla ilgili haberlerde dikkat edilmesi gereken hususlar belirtilmiştir.

Ancak tüm uluslararası ve ulusal düzenlemelere karşın, görsel, işitsel, yazılı medya ile internet medyasında çocuk haklarının ihlal edildiği içerikler yayımlanmaya devam etmektedir. Özellikle dijitalleşmeyle birlikte çok sayıda haberin hız kaygısıyla denetimsiz olarak yayına girebilmesi, sosyal ağlarda yayılabilmesi, yorumlanabilmesi ve tekrar tekrar üretilebilmesi çocuklara ilişkin haberlerdeki etik sorunlar nedeniyle hak ihlallerini artırmaktadır.

Öte yandan dijital dünyada çocuğun hakları sadece haberler dolayımıyla değil, aynı zamanda ebeveynlerinin ya da kendilerinin sosyal medya hesaplarında yaptıkları paylaşımlar sonucunda da ihlal edilebilmektedir. 2020 yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) internet ve sosyal medya kullanımı istatistiklerine göre Türkiye'de internet kullanım oranı 16-74 yaş grubundaki bireylerde %79'dur (Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması, TÜİK, 2020). Çocuk yaştaki internet kullanıcıları, farkında olarak ya da olmayarak, dijital ortamda iz bırakmakta, bu bırakılan izler kişiyi tanımlayan önemli bilgiler içermekte ve dijital pazarlama, adli soruşturma, işe alım süreçleri gibi pek çok alanda kullanılmaktadır. Arama motorlarında arama yapıldığında bir kişi hakkında çıkan haberler ve diğer içerikler bir bütün olarak o kişinin hayatını etkileyecek konularda önemli bir referans haline gelebilmektedir.

Özellikle çocuklar konusundaki içeriklerin, onlar ve gelecek yaşamları üzerinde oluşturabileceği potansiyel riskler değerlendirildiğinde, unutulma hakkı önem

kazanmaktadır. Nitekim Kanadalı bir çocuk olan Amanda Todd'un üzücü hikayesi, dijital arşivin ve 'unutulamama'nın yaratabileceği olumsuz sonuçlara işaret etmektedir. Todd, uzun bir zorbalığa maruz kaldıktan sonra kendi hayatına son vermiştir. Zorbalık, Todd'un internette yayınlanan bir fotoğrafıyla ilgilidir. Ölümünden önce Todd, hikâyesini anlatmak için bir dizi ve yazılı not kullanarak sessiz bir YouTube videosu kaydetmiştir. Bu notlardan birinde Amanda şöyle yazmıştır: "O fotoğrafı asla geri alamam. O, sonsuza kadar orada" (Bunn, 2019, p. 41).

Todd'un trajik hikayesinde de görüldüğü gibi unutulma hakkı, bu noktada çocuklara geçmişten sıyrılma ve geleceklerini özgürce şekillendirebilme fırsatı sunabilme potansiyeli taşımaktadır. Mevcut riskler doğrultusunda, Avrupa Genel Veri Koruma Yönetmeliği (GDPR) çocuklara ilişkin unutulma hakkını konu alan özel bir madde içermektedir:

> Çocuğun kişisel verilerinin istem ve kontrol dışında sosyal medyaya yüklenmiş olması ya da geçmişte izin verildiyse bile bu iznin geri çekilmiş olması, kişisel veriler sosyal medyaya yüklendiği sırada çocuğun bunun sonuçlarını tam olarak idrak edemeyecek pozisyonda olması, çocuğun kişisel verilerin işlenmesinden doğan risk, sonuç ve koruma mekanizmalarından daha az haberdar olması nedeniyle çocuklardan gelen unutulma hakkı talebinin kabulünün olası olduğu vurgulanmaktadır (Avrupa Veri Koruma Tüzüğü, 2016; Yavuz, 2020, pp. 36-37).

GDPR çocuklar için unutulma hakkının hangi durumlarda geçerli olması gerektiğine ve gerekçenin nedenlerine işaret etmektedir. Nitekim Bunn da (2019, p. 37) çalışmasında GDPR'deki silme hakkının çocuklar üzerinde nasıl bir etkiye sahip olabileceğini ele almaktadır. Avustralyalı çocukların Avrupalı yaşıtları gibi unutulma hakkından faydalanamadığını vurgulayan Bunn, Avustralya'nın da çocuklar için bu hakkı sunmasını önermektedir. Çalışma, haber medyasında çocuklara ilişkin yayınlanan haberlere odaklanmasa da, unutulma hakkının çocuklar tarafından da talep edilebilmesi gereğine dikkat çekmesi bakımından konuyla ilgilidir. Unutulma hakkının mutlak bir hak olmadığına işaret eden Bunn, içeriklerin silinmesiyle ilgili kararlar konusunda çatışan hakların karmaşık bir denge içerdiğini hatırlatmaktadır. Bu çatışmaların pratikte nasıl çözüleceği ve düzenleyicilerin nasıl bir duruş sergileyeceğinin zaman içinde görüleceğine vurgu yapan araştırmacı, bununla birlikte, çocukların özel konumu, haklarının ve yüksek çıkarlarının korunmasını sağlama ihtiyacının GDPR'de kabul edildiğini hatırlatmaktadır. Bunn (2019, p. 43) unutulma hakkının tek başına çocukların kişisel bilgilerini koruyabileceğine inanmamakta fakat atılması gereken önemli adımlardan biri olacağını düşünmektedir.

Unutulma hakkını, çocukların mahremiyet hakkı bağlamında tartışan Haley (2020, p. 1005) ise çocukların rızası olmadan yapılan paylaşımların, çocuklara ilişkin dijital ayak izleri oluşturduğunu ve hayatlarının ilerleyen dönemlerinde onlar için ciddi bir gizlilik sorunu yarattığını söylemektedir. Yazarın amacı, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde dijital ortamda mahremiyet sorunu yaşayan çocukların unutulma hakkından nasıl faydalanabileceklerine ilişkin bir yol haritası çizmektir. Bunun için ABD'nin uygulayabileceği iki temel yöntem önermiştir. Birincisi, AB'nin unutulma hakkı sisteminin benimsenerek, arama motorlarında sayfa kaldırma taleplerini değerlendirilmesi ve bunun için aynı zamanda çocukların çevrimiçi ortamlarda arama motorlarına doğrudan durumu açıklayan bir dilekçe göndermesine imkân tanıyan sistemin oturtulmasıdır. İkinci olarak, unutulma hakkının mahkeme sistemi veya veri kaldırma taleplerini işleme koymak için özel olarak kurulmuş bir idari organ tarafından uygulanabileceği belirtilmiştir (Haley, 2020, p. 1019).

Lievens ve Maelen (2019, p. 61) ise GDPR'nin kişisel verilerin silinmesi hakkını onayladığını hatırlatarak, bu hakkın özellikle risklerin tam olarak farkında olmadıklarından çocukların rıza verdikleri durumlarda dahi geçerli olduğunu belirtmektedir. GDPR'nin bu hakkın özellikle çocuklar için geçerli olduğunu vurgulamasının önemine işaret eden araştırmacılar; böylece çocukların -en azından diledikleri ölçüde- geçmişi bırakmalarına ve geleceği kucaklamalarına fırsat yaratılacağını vurgulamaktadır. Unutulma hakkı kapsamında çatışan haklar konusunda dengenin çocuklar lehine kullanılması gerektiğini belirten araştırmacılar, bu hakkın kullanılabilmesinin elbette çocukların hakkın varlığından haberdar olmasına bağlı olduğunu hatırlatmakta ve çocuklarda veri okuryazarlığının önemine dikkat çekmektedir (Lievens & Maelen, 2019, pp. 73-74).

Green ve Holloway (2019, p. 23) ise, dijital bağlamda çocuk haklarının yeni yeni farkına varan bir dünyada, AB'nin unutulma hakkının 18 yaşın altındakilere fayda sağlayabileceğine özellikle dikkat çektiğini belirtmektedir. Gençlik hatalarının kalıcı bir dijital ayak izi yarattığını hatırlatan yazarlar, çocuklara 'proaktif olarak silme hakkı' sunulması gerektiğini savunmaktadır.

Türkiye'deki kişisel verilerin korunması mevzuatının çocuklara ilişkin düzenleme içermediğini aktaran Yavuz (2020, p. 35), çalışmasında çocukların unutulma hakkına ilişkin detaylı düzenlemeleri nedeniyle GDPR'yi mercek altına almıştır. Çocuklarını sermaye olarak kullanan anne/babaların yarattığı olumsuz tablonun çocuk haklarını ciddi boyutlarda tehdit etmeye başladığına işaret eden Yavuz, bu durumun hukuki çözüm önerilerinden birinin de unutulma hakkı olduğunu savunmaktadır. Yazar, AB'deki

unutulma hakkı düzenlemelerinin dikkate alınması gerektiğini ve Afrika Çocuk Hakları ve Refah Sözleşmesi'nin Türk kanunlarına aktarılmasının yararlı olacağını ifade etmiştir. Çocukların kişisel verilerinin korunmasına ilişkin mevzuatın geliştirilmesi, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nda çocuklara yönelik uygun hükümlerin eklenmesi, çocuğu ve ebeveyni çatıştıran hukuki uyuşmazlıkların ortadan kaldırılması yazar tarafından sunulan çözüm önerilerinin en önemlileri arasındadır.

Çocukların tıpkı yetişkinler gibi bir birey olduklarını ve onların da temel hak ve özgürlüklere sahip olduklarını hatırlatan Dursun da (2019), çocukların reşit oldukları andan itibaren mahkemeye başvurarak kendilerine ilişkin içerikleri sildirebileceklerini vurgulamaktadır. Gültekin (2018, p. 124) ise, "Çocuğun unutulma hakkı kapsamında, ana babanın sosyal medyadaki paylaşımlarına müdahale edilebilecektir" demektedir.

Görüldüğü gibi literatürdeki çalışmalar, bu araştırmanın ana eksenini oluşturan çocuk haberlerinden farklı olarak, ebeveynlerin kendi çocuklarına ilişkin paylaşımlarının unutulma hakkı kapsamında silinip silinemeyeceğine odaklanmaktadır. Ancak dijital ortamda çocuk hakları ihlali yaratan içeriklerin önemli bir bölümü de çocuklara ilişkin haberler dolayımıyla gerçekleşmektedir. Unutulma hakkının çocuk haberleri için kullanılıp kullanılamayacağına ilişkin literatürdeki boşluğu dolduracak çalışmalara ihtiyaç vardır. GDPR'nin de vurguladığı gibi, çocuklar, risklerin, sonuçların ve önlemlerin daha az farkında olabileceğinden, kişisel verileriyle ilgili özel korumayı hak etmektedir. Bu doğrultuda bu çalışma, haber medyasında yer alan çocuklara ilişkin haberlerin unutulma hakkı kapsamında silinip silinemeyeceği ve gazetecilerin böylesi bir sorumluluk üstlenmeye yönelik görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, AB'nin ardından Türkiye'de de yasal düzenlemelerle uygulanmaya başlayan 'unutulma hakkı'nın, çocuk haberlerinde etik gazeteciliğe ulaşmada bir fırsat olup olamayacağını tartışmaya açmaktadır.

Amaç

Çalışmanın amacı, gazetecilerin çocuk haberlerinin unutulma hakkı kapsamında silinmesine ilişkin bakış açılarını ortaya koyarak, konuya ilişkin öneriler geliştirmektir. Uluslararası literatürde çocuklar ve unutulma hakkı konusunda yapılan az sayıdaki

çalışma 'sharenting' kavramıyla ilişkili olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar anne babaların çocuklarına ilişkin paylaşımlarının çocukların talebi üzerine unutulma hakkı kapsamında silinmesine odaklanmaktadır. Oysa dijitalleşmeyle birlikte çocukların zarar gördüğü içeriklerin önemli bir bölümünü 'haber içerikleri' oluşturmaktadır. Bu çalışmanın özgün değeri, unutulma hakkı kavramını gazetecilik perspektifinden ve 'çocuk haberleri' bağlamında ele almasıdır. Diğer taraftan literatürdeki çalışmalardan farklı olarak bu çalışma, gazetecilerin çocuk haberlerinin unutulma hakkı kapsamında silinmesine ilişkin bakış açılarını ortaya koyan bir saha araştırmasına dayanmaktadır.

Araştırma soruları şu şekildedir:

- Gazetecilerin çocuklara ilişkin haberlerin unutulma hakkı kapsamında silinmesine yönelik tutumları nelerdir?
- Gazetecilere göre, çocuklara ilişkin haberlerin unutulma hakkı kapsamında silinmesi için gerekçeler/değerlendirme ölçütleri nelerdir?
- Gazetecilerin, çocuklara ilişkin haberlerde unutulma hakkı kapsamında sorumluluk üstlenmesi mümkün müdür?

Yöntem

Araştırmanın amacı, soruları ve problemi doğrultusunda, bu çalışmada betimsel araştırma yöntemine başvurulmuş ve nitel veri toplama tekniklerinden derinlemesine görüşme kullanılmıştır. Araştırmacı nitel araştırmada "doğrusal olmayan bir izleği takip etmekte ve doğal bir ortamın veya belli bir kültürel - tarihsel bağlamın ayrıntılarıyla hasır neşir olmaktadır" (Neuman, 2019, p. 334). Medyada çocuk hakları ihlallerinin 'unutulma hakkı' ile azaltılıp azaltılamayacağına odaklanan bu çalışmada, probleme ilişkin derinlikli bilgi verebileceği düşünülen özel bir kitleyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek, soruna ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

Evren ve Örneklem

Unutulma hakkı Türkiye'de çok yeni bir konudur, bu nedenle amaçlı örnekleme yöntemiyle konuyla ilgili zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen özel bir gruba ulaşılması hedeflenmiştir. Derinlemesine görüşme yönteminde amaç elde edilen verileri evrene genellemek değil, belirli bir konuda uzman olduğu düşünülen özel bir grubun görüşlerini toplayabilmektir. "…Bu nedenle de örneklem seçimi temsil edilebilirlik yerine, amaca

dayalı gerçekleştirilmektedir" (Türnüklü, 2000, p. 548). Bu doğrultuda özellikle hak odaklı habercilik, insan hakları haberciliği gibi konularda çalışan, gazetecilik etiğine ilişkin çalışmalara katkıda bulunmuş gazeteciler; çalıştıkları kurumda yayın politikası üzerinde yönlendirici olabilecek/karar verici konumundaki gazete/TV yöneticileri ile gazetecilik sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin çalışmaya dâhil edilmesi gerekmiştir. Çalışma kapsamında 6 Ocak 2020 ile 06 Kasım 2020 tarihleri arasında 10 aylık süreçte 40 gazeteciyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşülen gazetecilerin isimleri Katılımcı 1'den Katılımcı 40'a kadar numaralandırılmış ve kodlanmıştır. Çalışma kapsamında görüşülen gazetecilerin kodlu isimleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Nitel araştırmalarda veri toplamanın ne zaman sona erdirilmesi gerektiği de önemli bir konudur. Nitel araştırmalarda doygunluk, metodolojik bir prensip olarak yaygın kabul görmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın örneklem hacmi açısından doyum noktasının belirlenmesinde kodların ve temaların tekrarlandığı veri doygunluğu modeli referans alınmıştır (Saunders et al., 2018, p. 1897). Araştırmadaki tema ve alt kategoriler listesine yeni bir tema ya da mevcut kodlamalara yeni bir detay eklenmediği nokta araştırmanın doyum noktası olarak kabul edilmiştir (Yurdakul, Çolak, & Yaman, 2016).

Bu doğrultuda ön kodlamalarda görüşülen kişi sayısının yeterli olduğu görülmüş ve araştırma 40 gazeteci ile sonlandırılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak Patton'un yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Patton'un görüşme formu tekniği ile görüşmeci, önceden hazırladığı konu veya alanlara sadık kalarak, hem önceden hazırlanmış soruları sorma, hem de bu sorular konusunda daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorabilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2013, pp. 149-150). Bu doğrultuda, katılımcılara ilgili konularla ilgili açık uçlu sorular yöneltilerek konuyla ilgili görüşlerini geliştirmeleri istenmiştir.

İşlem

Veri toplama aşamasından sonra elde edilen veri setleri, bilgisayar destekli nitel veri analizi programı NVIVO Pro 12'ye kodlanmış ve içerik analizine tabi tutulmuştur." Nvivo programında ses, video, resim ve metin gibi veri türleri üzerinden doğrudan kodlama yapılabilmektedir" (Yurdakul, 2016, p. 11). Çalışmada araştırmacı üçgenlemesi tekniğine

başvurulmuş ve elde edilen veriler iki ayrı kodlayıcı tarafından kodlanmış, bulgular karşılaştırılarak tutarlılık test edilmiştir. Araştırmacılar arası uyum katsayısı %96 bulunmuştur.

BULGULAR

Gazetecilerin Unutulma Hakkı Kapsamında Çocuk Haberlerine Bakışı

Çalışma kapsamında gazetecilerin çocuk haberlerinde unutulma hakkının kullanımına ilişkin tutumlarını tespit etmek ve çocuklar söz konusu olduğunda unutulma hakkına ilişkin bir sorumluluk almaya yönelik bakış açıları ile önerilerini ortaya koymak hedeflenmiştir. Bu doğrultuda derinlemesine veri toplayabilmek ve konuya ilişkin öneriler geliştirebilmek amacıyla gazetecilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler kodlandığında gazetecilerin, haberlerde unutulma hakkının çocuklar lehine kullanılmasına ilişkin tutumunun olumlu olduğu görülmüştür.

Gazetecilerin haberlerde unutulma hakkının çocuklar lehine kullanılmasına ilişkin tutumu Grafik 1'de gösterilmiştir. Görüşülen gazetecilerin 34'ü (%85) çocuklar söz konusu olduğunda unutulma hakkını destekleyeceğini ifade ederken, 6'sının (%15) ise bu konuda çekinceleri vardır. Çekincesi olanlardan ikisi ise haberlerin silinmesine olumsuz yaklaşmaktadır. Gazeteciler, haberde silme ya da revizyon kabulünün, sadece çocuklar özelinde ve istisnai bir durum olduğuna dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda, gazetecilerin çocuklar özelindeki tutumunun, tüm haber kategorilerine genellenemeyeceği belirtilmelidir.

Unutulma hakkının haberlerde çocuk lehine kullanılmasını öneren gazetecilerden elde edilen veriler NVIVO Pro 12 ile görselleştirilmiş ve görüşler doğrultusunda kelime bulutu oluşturulmuştur. Grafik 2. Kelime bulutu gazetecilerin çocuklar ve unutulma hakkına ilişkin en fazla kullandıkları kelimeleri göstermektedir. Grafikte de görüldüğü gibi gazeteciler çocuk ve haber ya da çocukla ilgili haberler gibi kelimelerden sonra en fazla gereklilik, kesinlik, önemlilik gibi kelimeleri kullanmıştır. Çocuklar gazetecilerin kırmızı çizgisidir ve unutulma hakkı konusunda en fazla ayrıcalık gösterilmesi gereken grup olarak çocuklara işaret edilmiştir. Diğer taraftan 'ama' en sık kullanılan kelimelerden biri olarak dikkat çekmektedir. Gazeteciler görüşlerini ifade ederken sıklıkla 'ama' kelimesini kullanmıştır. Bunun nedeni, gazetecilerin tarihsel veri ya da kamuoyunun bilmesi gereken konularda unutulma hakkının, haberi silme yerine çocuğu koruyacak bir revizyonla kullanılmasını önermesidir.

Unutulma Hakkının Çocuklar İçin Kullanılmasının Gerekçeleri/Değerlendirme Ölçütleri

Görüşülen gazetecilerin unutulma hakkının çocuklar lehine kullanılmasıyla ilgili görüşleri içerik analizine tabi tutulduğunda olumlu tutumun gerekçesi olarak sekiz alt kategori ortaya çıkmıştır. Unutulma hakkının çocuklar için neden kullanılması gerektiğini açıklarken gazetecilerin çocuğun can güvenliği, psikolojik ve fiziki sağlığını riske atabilecek durumlar, haberde etik sorunlar, güncelliğin yitirme (haberin artık işlevini yerine getirmiş olması ve çocuğun üstün yararının gözetilmesi), suçu küçük yaşta işlemiş olma, rızayı geri çekme, dijital riskler açısından çocuğu koruma ve geleceğini özgürce şekillendirmesinin gözetilmesine vurgu yaptıkları tespit edilmiştir. Bu doğrultuda unutulma hakkının haberlerde çocuk lehine kullanılmasını öneren gazetecilerin bu tutumlarına ilişkin gerekçeleri Grafik 3'te gösterilmiştir.

Yukarıda aktarılan kategoriler kapsamında, gazeteciler haberlerde revizyon ya da silme seçeneklerini değerlendirebileceklerini belirtmektedir. Bu kategorilerin, çocuk haberlerinin unutulma hakkı kapsamında silinmesi için değerlendirme ölçütleri olarak değerlendirilmesi mümkündür. Söz konusu şartların oluşmuş olması, gazetecilerce unutulma hakkının kullanımı açısından gerekçe olarak kabul edilmiştir.

Dijital Riskler Açısından Çocuğu Koruma

Çalışmanın kuramsal kısmında da vurgulandığı gibi hukuk normları ve gazetecilik meslek ilkeleri doğrultusunda çocuklara ilişkin haberlerde çocuğun kimliğini belli edecek unsurların kullanılmaması gerekmektedir. Söz konusu ilkelerin her zaman uygulanmadığına işaret eden gazeteciler, bu ilkelerin uygulanması durumunda dahi çocuğu dijital risklerden koruma ve geleceğini özgürce şekillendirme fırsatı tanıma amacıyla unutulma hakkı seçeneğinin değerlendirilebileceğine işaret etmiştir.

Katılımcı 17. E.İ., gazetecilerin unutulma hakkı konusunda çocuklarla ilgili ilkesel bir tutum geliştirmesi gerektiğini vurgulamaktadır:

> Çocuk meselesi çok önemli. Çünkü özellikle sosyal medyada çocuklar kendi paylaştıklarını ileride bir daha görmek istemiyorlar. Küçük çocuk makyaj yapmış çıkmış, özenmiş o dönemde. Hanginiz yapmadınız küçükken? Ya da buluğ çağına yeni girmişken. Şimdi bu sonsuza kadar onu takip edecek. Dekolte fotoğraflar da

> paylaşabiliyor çocuklar. Bunlar farklı amaçlarla başkaları tarafından kullanılabilir. Çocuğun farkındalığı yok. Şimdi bu çocuk bununla mı yaşayacak hayatı boyunca? Burada unutulma hakkında yaş kesinlikle istisnai bir durumdur benim için. Küçük çocukları korumamız gerekir. O çocuk büyüdüğü zaman geçmişte yaptıklarından sorumlu tutulmasın. Tutmayalım. Ama bugün teknoloji tutuyor. Teknolojinin getirdiği bir durum bu. Unutulma hakkı kararı da keyfi olmamalı. Ben acıdığım için silmemeliyim. O zaten ilkesel olarak çat diye kaldırılmalı.

Katılımcı 32. S. T. de benzer şekilde çocukluk dönemindeki hataların çocuğun gelecek yaşamı üzerindeki etkisine dikkat çekmiştir: "Yarın büyüdüğü zaman bu içerikler karşısına çıkabilir. Toplumda bir mevki makam statü sahibi olduğunda karşısına çıkacağı için silinmeli."

Katılımcı 33. S. G. ise konuyla ilgili şunları kaydetmiştir:

> Çocuklar neden bir ömür bununla yaşasın? Avukat Eren Keskin'in evlat edindiği kızı vardı. Biz yıllarca onun adını unutmadık. Bence Eren Keskin'in evlat edindiğine dair haberler silinebilir. Neden olmasın. Yanlış hatırlamıyorsam, evlat edindiği çocuk cinsel istismara uğramıştı. Bir sürü devlet görevlisi vardı işin içinde. Bu kısmı önemli bir veri. O nedenle cinsel istismarla ilgili haberler çocuğun ismi kodlanarak bırakılmalı. Ancak devamı özel hayattır. Evlat edinme kısmı, çocuğun ismi… Bunlar silinmeli. Hepsinin kendi özel şartları içinde değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Görüldüğü gibi gazeteciler dijital riskler ve geçmişteki bir olayın gelecek yaşamında sürekli olarak karşısına çıkacak olması nedeniyle haberlerin silinebileceği görünüşünü paylaşmıştır.

Rızayı Geri Çekme

Araştırma kapsamında görüşülen bazı gazeteciler sadece çocuğun konu olduğu olumsuz haberlerin değil, çocuğun kendi rızasıyla katıldığı haber içeriklerinin de, 'rızanın geri çekilmesi' durumunda silinebileceğine işaret etmektedir.

Uzun yıllar okur temsilciği görevini üstlenen Katılımcı 19. F.B., şu görüşlerini paylaşmıştır:

> Çocuklar için daha serbest davranmak gerekiyor. Yasalarda da var, suça dair bir görüntüyse suçlu ya da mağdur olsun çocukların isminin, görüntülerinin asla yer almaması gerekir. Suça dair bir şey değilse bile çocuk büyüdüğünde isterse kaldırabilir. Geçenlerde Diyarbakır'da bir YouTuber sosyal medya deneyi yapmıştı. Çocukların yüzleri, görüntüleri açık. Çocuklara birer tablet verdiler ve görüntülerini yayınladılar. O çocuklar şu anda buna itiraz etmediler, ebeveynleri de etmedi. Çocuklar ileride büyüdüklerinde bunu istemeyebilirler. O zaman hemen kaldırılması gerekir. Rızanın geri çekilmesi önemli. Rızanın geri çekilmesinin geçerli bir neden olması gerekiyor.

Her depremden sonra olduğu gibi 2020 İzmir depreminde depremzede çocukların enkazdan çıkarılma görüntülerinin yayımlandığını hatırlatan Katılımcı 4. B.A. da, 'rıza' üzerinden bir silme seçeneğine işaret etmiştir:

> Kişinin ağır maddi ve manevi zarar yaşadığına ikna olduğumuz durumlarda, ölenin hatırasının lekelendiği örneklerde, çocukların mağdur edildiği haberlerde kamu yararı da zedelenmiyorsa haberler silinebilir. İzmir depremi örneğinde de olay anında çekilmiş ve olayın ciddiyetini anlatan çocuk görsellerini çok üzülerek paylaşıyoruz ama bu fotoğraflar aileyi rahatsız ederse kaldırılmasına çok sıcak bakarız. Onun dışında yine bu örnekte, olaydan sonra çekilmiş ve hastane-tedavi süreci gibi görselleri biz kullanmıyoruz.

Suç mağduru çocukların isimlerinin zaten kodlandığını ve yüzlerinin mozaiklendiğini vurgulayan Katılımcı 6. B.A., olumsuz olmayan içeriklerde de ailenin rızası yoksa unutulma hakkı kullanılabileceğini kaydetmiştir. B.A., "Örneğin bir haberde park ya da plaj fotoğrafı kullanmışız, bir çocuk da orada görünmüş. Ailesi diyebilir ki, 'Benim çocuğumun resmini koyma.' Çocuk bu, tartışılacak hiçbir tarafı yok bence. Hemen silerim." yorumunu yapmıştır.

Katılımcı 20. F.G. da "Hiçbir kriter gözetilmeden sadece ebeveyninin başvurusu ile kaldırılmalı." yorumu ile benzer bir görüş belirtmiştir.

"Çocuklarla ilgili haberlerde unutulma hakkı mutlaka kullanılmalı." diyen Katılımcı 13. D.B. ise "Yurt dışında da en çok esnediği durum, çocuklarla ilgili haberler. 9 yaşındaki çocuğun haberinin, 20 yaşında gelip silin benim bu haberimi dediğinde silinmesi gerektiğini düşünürüm." sözleriyle rızanın önemine vurgu yapmıştır.

Çocuğun Can Güvenliğine Yönelik Tehdit

Gazeteciler için çocuklara ilişkin haberlerin silinmesinde dikkate alınması gereken bir diğer husus çocuğun can güvenliğine yönelik tehdittir.

Katılımcı 23. G.A. konuya ilişkin şunları kaydetmiştir:

> Çocuklar için unutulma hakkı olabilir. Çünkü bazı haberleri yapıyoruz, yaptıktan sonra ona yönelik tehdit devam ediyor, ailesinden vesaire. Mesela kadınlarla, çocuklarla ilgili durumlarda bunu görüyoruz. Hem şiddetin mağduru oluyor, hem haber öznesi oluyor. Durum devam ettiği için bunu unutturmak isteyen insanlar oluyor. İsmini gizli yazıyorsun ama yine de bir şekilde sıkıntı yaşamasın, hedef haline gelmesin diye, çocuğun can güvenliğini düşünüyorsun…

Katılımcı 24. H. H. da can güvenliği sorununa dikkat çekerek, kendi gazetecilik deneyiminden bir örneği paylaşmıştır:

> Mardin'de korucu aile arasında bir çatışma çıkmıştı. Bir aile diğer aileyi tamamen öldürmüştü. 2008 ya da 2009 yılıydı. Ben de oraya gittim. Bir aile diğer aileyi öldürdü. Ailenin yaşayanları hapse girdi. Hem ölen ailenin hem de öldürenlerin çocukları da taşındı. Haberlere bakıldığı zaman bu çocukların bazılarının isimleri var. Hiçbir şekilde bu olayın tarafı olmayan çocukların isimleri haberlerde yer almış. Buradan çocuklar zarar görüyorsa, bugün ve gelecekte mutlaka unutulma hakkı uygulanmalı. İsimler yazılırken babanın da, çocuğun da ismi yazıyor. Belki haber bir daha yazılmalı. Çünkü o haberin kaybolması da hakikati ve bütünlüğü bozar.

Çocuğun Psikolojik ve Fiziki Sağlığını Koruma

Bazı durumların, çocukların psikolojisi ve buna bağlı olarak fiziki sağlığı üzerinde olumsuz sonuçlar yaratabilme potansiyeli de gazetecilerin dikkati çektiği konu başlıklarından biridir. Gazeteciler sadece çocuğun haber öznesi olduğu haberler için değil, çocuğun psikolojisi üzerinde olumsuz etki yaratma potansiyeli bulunan haberlerin bile tarihsel bir veri değilse çocuğun üstün yararı çerçevesinde silinebileceğini kendi deneyimleri üzerinden anlatmıştır.

Katılımcı 17. E.İ., konuyla ilgili yaşadığı örnek bir olayı şöyle aktarmıştır:

> Bir gün bir adam aradı. İhtiyar bir adam. Sesinden de belli, yaşını da söyledi. Dedi ki "Benim kızımı damadım öldürdü. Sonra da intihar etti. Torunum o zaman çok küçüktü. Biz onu bu olayı duymadan büyümesi, psikolojisi bozulmadan büyümesi için çok uğraştık. Bugünlere kadar geldik. Şimdi büyüdü. Ona yaş gününde ben bir bilgisayar aldım. İlk iş kendini Google'da arattı ve gördü. Odaya kapandı ve çıkmıyor. Bunu çıkartır mısınız." dedi ve adam ağlıyordu, samimiydi. Burada mahkeme kararı yok. Adam ikna etti beni. Baktım haber doğru gerçekten öyle. İşte burada unutulma hakkı var. Sildim haberi.

Katılımcı 21. F. G. de yaşadığı benzer bir olayı şu sözlerle anlatmıştır:

> Bir kadın intihar etmişti. İki çocuğu vardı. Kadının kardeşi beni aradı. Çocuklar 10, 15 yaşlarında. Artık ellerinde tablet, akıllı telefon, her türlü habere bakabilecek çocuklar. Dedi ki, 'Maalesef ablam intihar ettiğinde yerde bir fotoğrafı çekildi ve basıldı, dijital ortamda da var. Bir sürü yerle bire bir konuşarak kaldırttım, ama bir yer ısrarla kaldırmıyor. En son Türk Ajansı'nın bu haber ve fotoğrafı geçtiğini söylüyor. Devletin ajansı geçmişken yayımlamalarında bir sakınca olmadığını söylüyorlar". Kadın geldi. Baktık biz öyle bir haber geçmemişiz. Geçmeyiz normalde de, yine de kontrol ettik. İsteği de intihar haberinden ziyade fotoğrafın kaldırılması. Diyor ki, "Çocuklar görüyor ve etkileniyorlar." Bu tarz şeyler çok anlaşılır ve insani. Hatta kaldırılmaması, çocuklar için bir travma. Böyle bir olayda bir kamu çıkarı olması da mümkün değil. Dolayısıyla böyle durumlarda unutulma hakkı kullanılması çok olumlu. Elbette bu söylediğim çocuklar için geçerli, istisnai bir hak. Öte yandan yolsuzluktur, cinsel istismardır o konularda suçlulara yönelik öyle bir hakkın kesinlikle olmaması gerektiğini düşünüyorum. Burada denge gözetilmeli. Çocuğun babası cinayet işlediyse, çocuğun psikoloji olumsuz etkilenecek diye babayı da koruma altına alacak bir şey olmaması lazım. Çünkü toplum çıkarı da var.

Güncelliğini Yitirme

Görüşülen gazetecilerden katılımcı 29. M.A., haberin işlevini yerine getirdiği ve çocuğun zarar görme ihtimalinin bulunduğu durumlarda haberin kaldırılabileceğini söylemiştir. Çocuklarla ilgili haberlerde, çocukların kimliği, yaşadığı yer gibi bilgilerin hiçbir şekilde belli olmaması gerektiğini hatırlatan M.A. şunları aktarmıştır:

> Zaten böyle bir haberse bunun kaldırılmasına gerek yoktur ama böyle değilse kaldırılmalı. Çocuğun yararı her şeyden üstündür. Haber amacına ulaşmışsa ve tehlike geçtiyse, yani benim yazdığım çocuk istismarı haberlerinde adalet yerini bulduysa kaldırsınlar, önemli değil.

Bu haberlerin bir ülkedeki kanun ve düzene ilişkin bir mesaj taşıdığına işaret eden Alphan, yine de çocuklar söz konusu olduğunda çocuğun yararının her şeyin önüne geçtiğini ifade etmektedir. Gazeteci konuyla ilgili, "Tamam bu haberlerin hepsi Türkiye'nin portresini çiziyor, o açıdan önemli ama yine de çocuğun yararı her şeyden daha önemli. Çocuğa zarar verecekse kaldırılmalı." demektedir.

Haberde Etik Sorunlar

Bu çalışmada konu edilen, esasen hukuka ve gazetecilik meslek ilkelerine uygun olarak yayımlanmış haberlerdir. Bu doğrultuda çalışmada unutulma hakkı konusunda hukuka ve meslek etik ilkelerine uygun olarak yapılmış haberlerin çocuğun üstün yararı kapsamında kaldırılıp kaldırılamayacağı sorunu ele alınsa da pek çok yayın organında bu ilkelerin göz ardı edilmesi, gazetecilerin haberdeki etik sorunlar üzerinde önemle durmasına yol açmıştır.

Gazeteciler haberlerde çocuğun isminin kodlanmasını yeterli görmemekte, haberde çocuğun özel hayatının gizliliğini ihlal eden içeriklerin de silinmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Gazetecilere göre özel hayatın gizliliği de haberin silinmesi için önemli bir gerekçedir.

Çocukla ilgili bilgileri haberde hiç kullanmadığını aktaran Katılımcı 37. T.E. şu sözleriyle çocuk haklarının ihlaline tepki göstermektedir:

> İstismarı vesaire kullanırsın. Böyle bir haberde en fazla kentin adını veririm. Adı, yeri, fotoğrafı asla verilmemeli. Bazı haberlerde bir de ayrıntı veriyorlar. Bu korkunç. Utançtan ölüyorum okurken. 'Dudağımın yarısını öptü'… Bunlar gazeteci değil. Bunlar başka bir şey. Orada zaten unutulma hakkı filan değil, doğrudan çöpe atacaksın.

Konuya ilişkin "Çocuklarla ilgili haber yapıldığında zaten çok dikkatli olunmalı" ifadelerini kullanan katılımcı 30. N.Ö. de, sözlerini şöyle sürdürmüştür:

> Çocuklarla ilgili çok düşüncesizce ve çok da etik olmayan haberler yapılıyor. Dolayısıyla ülkede en baştan çocuk haklarını gözeten bir habercilik olmalı. Çocuğun fotoğrafı, ismi bunların hiç biri yayımlanmamalı. Hele de mağdur çocukların asla. Biz bu konuda arkadaşlarımla daha dikkat etmeye çalışıyoruz. Mesela istismar edilen 6 yaşındaki bir çocuğun fotoğrafı ve ismi çıktıysa kesinlikle unutulma hakkı kullanılabilir. Çünkü çocuk bunların sorumluluğunu alabilecek yaşta bir birey değil.

Katılımcı 10. C.Ç, konuyla ilgili olarak, "Çocukların baş harflerinin bile habere konulmaması gerektiğini düşünüyorum. Türk medyası bu konuda çok kötü bir sınav verdi, veriyor hala. Bir gün bakıyorsun baş harfleriyle veriyor, ertesi gün ailesiyle fotoğrafı yayınlanıyor. Çocuğun bütün hayatını ipotek altına alıyorsunuz." yorumunu yapmaktadır.

Elbette ki hukuka uygun olmayan ya da meslek etik ilkeleri ile örtüşmeyen haberlerin unutulma hakkı dışında da düzeltilmesi gerekmektedir. Ancak bu konuda pek çok ihlalin sürekli olarak yapılması ve dijitalleşme nedeniyle hak ihlallerinin tekrarlaması, çocuklara ilişkin etik sorunlu haberlerin de geriye dönük olarak silinebileceği önerisini ortaya çıkarmıştır.

Suçun Küçük Yaşta İşlenmiş Olması

Gazeteciler tarafından, unutulma hakkının çocuğun suça itilmesine ilişkin haberleri de kapsayabileceği dile getirilmiştir. Gazeteciler unutulma hakkının, sadece çocuğun mağdur olduğu haberlerde değil, çocuklar söz konusuysa suç eylemiyle ilişkili olduğu durumlarda da kullanılabileceği görüşündedir. Gazeteciler suça itilen çocuklara ikinci bir şans verilmesinin önemine değinmiştir.

Katılımcı 35. S.G.'nin konuyla ilgili görüşleri şöyledir: "Çocuklar karar vericiler değil. Mutlaka birileri tarafından kullanılarak suç organizasyonlarında görev alıyorlar. Bunun için çocuklarla ilgili haberlerin silinebileceğini düşünüyorum."

Katılımcı 23. G.A. da çocuklarla ilgili suç haberlerinin istisna olarak görülebileceğini, "Onların zaten 12 yaşına kadar cezai ehliyetleri yok. Belki bir yaş kıstası olabilir. 15 yaş altı olabilir örneğin" sözleriyle dile getirmiştir.

Suça itilmiş çocuklarla ilgili haberlerin hassas bir şekilde hazırlanması gerektiğini ifade eden Katılımcı 38. V.A. ise, "Doğrudan çocuğun kimliği açık edilmemeli. Edildiyse hemen silinmeli." demiştir.

Unutulma Hakkının Kullanımı Konusunda Riskler, Endişeler

Görüşülen gazeteciler çocuklarla ilgili haberlerin unutulma hakkı kapsamında silinmesine ilişkin çekincelerini ve silme eyleminin yaratabileceği potansiyel sorunları da dile getirmiştir. Gazetecilerin temel argümanları çocukları korumak isterken tarihsel verilerin kaybedilmesi riski ve bunların kamuoyunun bilmesi gereken konularla ilgili olması ihtimalidir.

Çocuklarla ilgili ayrı bir hassasiyeti olduğunu belirten Katılımcı 36. T.S., ancak çocuklarla ilgili tüm haberler için unutulma hakkının mümkün olup olmadığı konusunda çekincelerini şu sözlerle ifade etmektedir:

> Ogün Samast bir çocuktu Hrant Dink'i öldürürken. Şimdi burada da aynı yere geliyoruz. Genel olarak baktığımızda çocukların korunması ile ilgili yasalar var zaten, buna göre kriterler getirilmeli ama katalog mu çok iyi belirlenecek veya ölçütler mi belirlenecek, ona bakılması gerekiyor. Tarihsel veri niteliğindeki haberlerin silinmemesi gerekir. Yine de genel tutumum, elbette çocuklar kesinlikle kırmızı çizgidir. Unutulma hakkı konusundaki tutumumuz ne olursa olsun, çocuklar için ayrı bir hassasiyet söz konusu.

Katılımcı 31. P.A., da tüm çocukları kapsayan bir unutulma hakkı yerine kısmi bir unutulma hakkı önermektedir. P.A. çekincesini, "Haberlerini sildiğimiz çocuk büyüdü ve bir suç makinesine dönüştü. Ne yapacağız? Galiba kaldırılmasın. Ama çocukların suça karıştığı değil de mağdur olduğu haberler kaldırılabilir" sözleriyle dile getirmiştir.

Katılımcı 34. S. A., ise şu görüşleri ifade etmiştir:

> Yine gri alan. Hayır, silinemez ya da evet, silinir demek zor. Evet ya da hayırın ağır sonuçları da olabilir. Bunlar çok gri alanlar. Ben her haberin kendi şartları içinde değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyim. Öyle bir şey çıkar ki, çocuklarla ilgili şeyler kesin silinmeli, dersin. Kime göre? Belki çocuk kamuoyu önünde figür haline geldi, belki çocukken tacize uğradı ama ünlü bir figür, sanatçı olmuş bunun görülmesini istemiyor. Çünkü babası tarafından taciz edilmiş ve diyor ki, 'ben bunun görünmesini istemiyorum, ben bununla niye yaşayayım? Böyle bir örnek ele alırsak buna saygı gösterilmesi gerekir diye düşünüyorum. Ama tüm haberler için bunu kolayca söyleyemiyorum.

Katılımcı 5. B.A, ise haberlerin tümden kaldırılması yerine revizyon seçeneğinin de değerlendirilebileceğini ifade etmektedir. 5. B.A., kamuoyunca bilinmesi gereken ve tarihsel veri niteliği taşıyan kayıtların önemine dikkat çekmiştir:

> Çocuklarla ilgili haberler kesinlikle kaldırılmalı. Ama şunu da unutmayalım. Türkiye'nin kültürel ve toplumsal yapısının nasıl deforme olduğunu, bozulduğunu, nasıl dehşet verici bir hale geldiğini haberlerde görebiliyorsunuz. Gazetecinin haber yapma hakkı olduğu kadar kamuoyunun da doğru bilgilendirilme hakkı var. Bu ülkede çocuklara tecavüz ediliyor mu edilmiyor mu? Ama bunu yazarken Ali Kaya diye yazmak gerekmiyor, o çocuğun fotoğrafını koymak gerekmiyor. Onu mağdur edeni koy, o gitsin mahkemeye bundan sonra. Bunlar olmadığı zaman ortalığı güllük gülistanlık mı göstereceğiz, nasıl göstereceğiz? O nedenle tarihsel verileri yok etmeden çocukları koruyacak önlemleri almalıyız.

Katılımcı 9. B.A. ise etik ilkelere uygun yazılmış haberlerde kaldırma seçeneğine ihtiyaç duyulmadığına vurgu yapmıştır:

> Çocuklarla ilgili haberler kaldırılmamalı. Bir haber yapacağız mesela, çocuk balkondan, 5. kattan düşmüş. Biz bunu bugünkü yasaya göre zaten buzlamadan veremiyoruz. İsmini de yazamıyoruz. Başka annelere örnek teşkil edecek bir haber bu. Bunu kaldırdığında sanki böyle bir olay hiç olmamış gibi davranıyorsun. Çocuk istismara uğramışsa, çocuğun ismini kaldırarak olayın kendini tutmalıyız. Haberin 5N 1K'sını bozduk, şunu düşünmemiz lazım burada: Biz bunu bozduk, bu çocuk büyüdü ve Mesut Yılmaz oldu, - Allah rahmet eylesin, o aklıma geldiği için söylüyorum, devletin başına geldi. Biz dönüp bir bağ kuracağız oradan oraya. Kamuoyunun bilmesi gereken bir konu olabilir.

B.A., suçlarını filtrelemek isteyen kişilerin çocukları kullanarak unutulma hakkı kapsamında haberleri sildirtmeye yönelebileceğine de işaret etmiştir: "Bir de suçlarını saklamak isteyen kişiler (örneğin çocuğun ailesi) baskı yaparak çocuğa başvuruda bulundurtabilirler. Ya da suçlular çocuğun ailesine baskı yapabilirler, başvurup bu haberleri sildirtin diye. Haberin silinmesi gerçekten çocuğu mu koruyor, suçluyu mu, buna da bakmak gerek."

Görüldüğü gibi gazetecilerin çocuklarla ilgili haberlerin silinmesiyle ilgili çekinceleri ve silmenin yaratabileceği potansiyel riskler; içeriğin tarihsel veri niteliği taşıması, kamu

yararı içermesi, çocuğun örgütlü suçlara alet edilmesi ve bu yöntemle suçluların unutulma hakkı avantajından faydalanabilmesi, çocuklara ve ailelerine haberleri sildirmek için baskı yapılması olarak belirlenmiştir.

Gazetecilerin çocuk kelimesiyle birlikte (öncesinde/sonrasında) en fazla kullandıkları ifadeleri kelime ağacı oluşturularak Grafik 4'te gösterilmiştir. Kelime ağacında da görüldüğü gibi 'çocuk'; gazetecilerce daha çok gelecek yaşamı, çocuğun üstün yararı ve çocuğun farkındalığı üzerine söylemler ile değerlendirilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Kişilere dijital hafızada kendilerine ilişkin verileri sildirebilme hakkı tanıyan 'unutulma hakkı' gazetecilik mesleği için yeni zorlukları beraberinde getirse de, yeni ilkeler geliştirmek için fırsatlar da sunmaktadır. Unutulma hakkı, ifade özgürlüğü ile arasında bir dengenin kurulması durumunda, özellikle çocuklar gibi çok önemli bir konuda meslek ilkelerinin revize edilmesi ve daha iyi bir gazetecilik pratiğine erişmek için bir fırsat olarak da görülebilir.

Nitekim bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen saha araştırması, katılımcı gazetecilerin çocuklar söz konusu olduğunda unutulma hakkı kapsamında haberde silme ya da revizyona olumlu baktıklarını göstermiştir. Gazeteciler unutulma hakkının, 'çocuğun can güvenliği', 'psikolojik ve fiziki sağlığını riske atabilecek durumlar'; 'haberde etik sorunlar bulunması'; 'haberin güncelliğini yitirmesi'; 'suçun küçük yaşta işlenmesi'; 'rızayı geri çekme' durumlarında ve 'dijital riskler açısından çocuğu koruma ile geleceğini özgürce şekillendirmesinin gözetilmesi amacıyla' silinebileceğini/revize edilebileceğini belirtmiştir.

Gazeteciler için söz konusu kabul, sadece çocuklar özelinde ve istisnai bir durumdur. Bu doğrultuda, gazetecilerin çocuklar özelindeki tutumunun, tüm haber kategorilerine genellenemeyeceği vurgulanmalıdır.

Görüşülen gazeteciler çocuklarla ilgili haberlerin unutulma hakkı kapsamında silinmesine ilişkin çekincelerini ve silme eyleminin yaratabileceği potansiyel sorunları da dile getirmiştir. Gazetecilerin temel argümanları çocukları korumak isterken tarihsel verilerin kaybedilmesi riski ve bunların kamuoyunun bilmesi gereken konularla ilgili olması ihtimalidir. Kendilerini ve suçlarını filtrelemek isteyen kişilerin çocukları kullanarak

ya da onlara baskı yaparak haberleri sildirmek isteyebilecekleri riski de dile getirilmiştir. Bu nedenle bazı seçeneklerde haberin silinmesi, bazı durumlarda ise haberde revizyona gidilmesi önerilmiştir.

Bu doğrultuda çocuklara ilişkin haberlerde unutulma hakkına ilişkin öneriler şöyledir:

- Haberin yayında kalması nedeniyle çocuğun orantısız bir mağduriyet yaşadığı (can güvenliği, psikolojik ve fiziki sağlığını riske atan) durumlarda, haberin silinmesi seçeneği dikkate alınmalıdır.
- Haber içeriğinin tarihsel veri niteliği taşıdığı ya da kamuoyu tarafından bilinmesinin mutlak gerekli olduğu durumlarda (Örn. çeşitli kurumlarda çocuk istismarı, aynı zamanda bir ülkedeki kanun ve düzenle ilgili önemli bir veridir), haberin tümden silinmesi yerine, yasal kısıtlamalara girmeyen ancak çocuğun zarar görmesine yol açan diğer içeriklerin de (Örn. çocuğun nasıl istismar edildiğine ilişkin mahkeme kayıtlarının haberde yer alması, şiddetin detaylarının haber içeriğinde bulunması vb) kısmi olarak silinmesi düşünülmelidir.
- Suça itilmiş çocuklarla ilgili haberler, çocuğun ya da ailenin başvurusu üzerine ilk iki maddedeki unsurlar dikkate alınarak silinmelidir.
- Çocukla ilgili haber 'olumlu' bile olsa çocuğun toplum tarafından ötekileştirilmesine, siber zorbalığa maruz kalmasına vb. sonuçlara yol açtıysa içerik çıkarılmalıdır.
- Çocuğa ilişkin bir haberde bilgiler ve görüntüler ailenin rızası ile alınmış olsa bile, ilerleyen dönemde çocuğun kendisinin ya da ailenin rızasını geri çekmesi durumunda silinmelidir.
- Çocuğun kimliğini belli edecek bilgi ve görüntülerin kullanılması hukuk dışı ve gazetecilik meslek ilkelerine aykırıdır. Bu tür içerikler ailenin ya da çocuğun kendisinin başvurusu doğrultusunda silinmelidir.
- Çocukların ismi kodlanmış, görüntüleri gizlenmiş, kullanılmamış olsa bile çocuğun kardeşlerinin ya da yaşıtlarının kimliğini belli edecek ya da riske edecek görüntüler kullanılmışsa, bunlar da haberden çıkarılmalıdır.
- Çocuklara ilişkin unutulma hakkı ilkelerinin gazeteciler tarafından belirlenmesi ve şeffaf bir şekilde kamuoyuna ilan edilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Unutulma hakkının, gazetecilerin özdenetimlerinin bir parçası olması basın ve ifade özgürlüğü bakımından da önemli görülmektedir.
- Türkiye'de unutulma hakkı yeni bir konudur ve kişisel verilerin korunması mevzuatı çocuklara ilişkin düzenleme içermediğinden, gazetecilerin çocuklara ilişkin unutulma hakkı başvurularında GDPR'yi referans alması önerilebilir.

Sonuç olarak, unutulma hakkı, çocukların kişisel verilerinin ve yüksek çıkarlarının korunmasında tek başına yeterli olmasa da, önemli bir kazanımdır. Bu doğrultuda Türkiye'de unutulma hakkından çocukların da faydalanabilmesine olanak tanıyacak düzenlemeler yapılması; diğer taraftan bu araştırmanın sonuçlarının da ortaya koyduğu gibi gazetecilerin kendi meslek ilkelerini güncelleyerek çocuğun zarar gördüğü durumlarda haber metinleri için de unutulma hakkı seçeneğini değerlendirmeye alması önerilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Bu makale Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) 1001 – Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı tarafından desteklenmektedir. Yazarlar araştırma desteği için TÜBİTAK'a ve bilimsel bir araştırmanın gerçekleştirmesine katkıda bulunan tüm gazetecilere teşekkür ederler.
Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: E.K.Ö., Ş.D. Ş.P.; Veri Toplama:E.K.Ö., Ş.D. Ş.P.; Veri Analizi /Yorumlama: A.G.; Yazı Taslağı: E.K.Ö., Ş.D. Ş.P., S.G.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: E.K.Ö., Ş.D. Ş.P.; Son Onay ve Sorumluluk: E.K.Ö., Ş.D. Ş.P.

Peer-review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support: This work is supported by the Scientific and Technological Research council of Turkey (TÜBİTAK)1001- The scientific and Technological Research Projects funding Program. Authors thank to TÜBİTAK for reseach support and to all journalists who contribute to the research.
Author Contributions: Conception/Design of study: E.K.Ö., Ş.D. Ş.P.; Data Acquisition: E.K.Ö., Ş.D. Ş.P.; Data Analysis/Interpretation: E.K.Ö., Ş.D. Ş.P.; Drafting Manuscript: E.K.Ö., Ş.D. Ş.P.; Critical Revision of Manuscript: E.K.Ö., Ş.D. Ş.P.; Final Approval and Accountability: E.K.Ö., Ş.D. Ş.P., S.G.Accountability: A.G., S.G

REFERENCES

Alankuş, S. (2007). Önsöz: Neden çocuk odaklı habercilik kitabı?. In S. Alankuş (Ed.), *Çocuk odaklı habercilik* (pp. 25-72). İstanbul, Turkey: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Avrupa Veri Koruma Tüzüğü (2016). Regulation (Eu) 2016/679 of the European Parliament and Of The Council https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN

Bunn, A. (2019). Children and the 'Right to be Forgotten': what the right to erasure means for European children, and why Australian children should be afforded a similar right. *Media International Australia*, *170*(1), 37-46. https://doi.org/10.1177/1329878X19848503.

Costeja González v. Google Inc, (2014). Google kararı. 13.05.2014, C-131/12: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CA0131

CRIN (Child Rights International Network). (2014). Guideline for journalists [Web log post]. Retrieved from https://archive.crin.org/en/guides/communications/media-toolkit/journalists.html

Dursun, C. (2019). Ebeveynlerin çocuklarını sosyal medyada teşhiri: Çocuk hakları bağlamında bir değerlendirme. *Çocuk ve Medeniyet*, *4*(8), 195-208.

Erdoğan, İ. (1997). *İletişim egemenlik mücadeleye giriş*. Ankara, Turkey: İmge Kitabevi.

Gajda, Amy (2018). Privacy, press, and the right to be forgotten in the United States. *Wash. Law Review 93*, 201-264. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3144077

Green, L., & Holloway, D. (2019). Introduction: Problematising the treatment of children's data. *Media International Australia*, *170*(1), 22-26. https://doi.org/10.1177/1329878X19829241

Gültekin, E. (2018). Çocuğun kişilik hakkının ana-baba tarafından sosyal medya aracılığıyla ihlalinin hukuki görünümü. *Çocuk ve Medeniyet*, *3*(5), 103-143.

Haley, K. (2020). Sharenting and the (potential) right to be forgotten. *Indiana Law Journal*, *95*(3), 1005-1020. Retrieved from https://www.repository.law.indiana.edu/ilj/vol95/iss3/9/

IFJ (International Federation of Journalist). (2002). Putting children in the right. Guidelines for Journalists and Media Professionals. [Web log post]. Retrieved from https://www.ifj.org/media-centre/news/detail/category/ethics/article/putting-children-in-the-right-guidelines-for-journalists-and-media-professionals.html

Katsirea, I. (2018). Search engines and press archives between memory and oblivion. *European Public Law, 24*(1), 125-146. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3000952

Kirtley, Jane E. (2015). "Misguided in principle and unworkable in practice": It is time to discard the Reporters Committee doctrine of practical obscurity. *Communication Law and Policy*, *20*(2), 91-115. https://doi.org/10.1080/10811680.2015.1023144

KVKK (2020). Kişilerin ad ve soyadı ile arama motorları üzerinden yapılan aramalarda çıkan sonuçların indeksten çıkarılmasına yönelik talepler ile ilgili 23/06/2020 tarihli ve 2020/481 sayılı karar. Retrieved from https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6776/2020-481

Lee, D. (2014). What is the 'right to be forgotten'? Retrieved from https://www.bbc.com/news/technology-27394751

Lievens, E., & V. Maelen, C. (2019). A child's right to be forgotten: Letting go of the past and embracing the future?. *Latin American Law Review*, (2), 61-79. https://doi.org/10.29263/lar02.2019.03

N.B.B. Anayasa Mahkemesi Kararı (2016). NBB kararı. Retrieved from https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/5653

Neuman, W. L. (2019). *Toplumsal araştırma yöntemleri cilt 1* (8th ed.). Ankara, Turkey: Siyasal Kitabevi.

OHCHR (United Nations Human Rights). (1989). *Convention on the Rights of the Child. Retrieved from* https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx

RTÜK (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu) (2014). *Yayın ilkeleri rehberi*. Retrieved from https://www.rtuk.gov.tr/yayin-ilkeleri-rehberi/5167/3033/yayin-ilkeleri-rehberi.html

Salman, A. U. (2019). *Haberde çocuk: Çocuk odaklı habercilik el kitabı*. İstanbul, Turkey: IPS İletişim Vakfı Yayınları. Retrieved from https://bianet.org/files/static/bia_kitaplar/Cocuk_Odakli_Habercilik_Elkitabi.pdf

Santin, Marina (2017). The problem of the right to be forgotten from the perspective of self-regulation in journalism. *El profesional de la información (EPI), 26*(2), 303-310. https://doi.org/10.3145/epi.2017.mar.17

Saunders, B., Sim, J., Kingstone, T., Baker, S., Waterfield, J., Bartlam, B., ... & Jinks, C. (2018). Saturation in qualitative research: exploring its conceptualization and operationalization. *Quality & Quantity*, 52(4), 1893-1907. doi: 10.1007/s11135-017-0574-8.

Shapiro, I. & B.M. Rogers (2017). How the "Right to be Forgotten" challenges journalistic principles: Privacy, freedom and news durability. *Digital Journalism*, *5*(9), 1101-1115. https://doi.org/10.1080/21670811.2016.1239545

TGC (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti). (2019). *Türkiye gazetecileri hak ve sorumluluk bildirgesi.* Retrieved from https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html

Timisi, N. (2010). Medyada hak haberciliği. *Biamag Cumartesi*, http://bianet.org/biamag/medya/124294-medyadahak-haberciligi

Tunç, A. (2018). *Yazılı basında çocuk haberleri üzerine bir analiz.* Retrieved from http://haberdecocuk.org/wp-content/uploads/2018/11/bianetcocukelkitabiyeni.pdf

Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Egitim Yönetimi Dergisi*, *6*(4), 543-559.

TÜİK, (2020). Hanehalkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması. Retrieved from https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679

Ulus, S. (2006). Haber söyleminde dönüştürülen hakikat: Yoksullukla kuşatılmış çocukların medyada temsillerinin iki örnek haberle eleştirel karşılaştırılması. In N. T. Akbulut, E. E. Balkaş (Ed.), *Medya mercek altında* (pp. 249-282). İstanbul, Turkey: Beta Basım Dağıtım.

UNICEF (2007). "Çocuk hakları ve gazetecilik uygulamaları, hak temelli perspektif." Retrieved from https://www.unicef.org/turkey/media/3966/file/%C3%87OCUK%20HAKLARI%20VE%20GAZETEC%C4%B0L%C4%B0K%20UYGULAMALARI%20HAK%20TEMELL%C4%B0%20PERSPEKT%C4%B0F.pdf

Yavuz, A. C. (2020). Sosyal medya ebeveynliği ve çocukların unutulma hakkı. *İzmir Barosu Dergisi*, (15), 15-51.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara, Turkey: Seçkin Yayınları.

Youm, K. H., Park, A. (2016). The "right to be forgotten" in European Union law: Data protection balanced with free speech?. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, *93*(2), 273-295. https://doi.org/10.1177/1077699016628824

Yurdakul K., Çolak, C., & Yaman Dulkadir, N. (2016). *Nitel veri analizinde adım adım NVivo kullanımı*. Ankara, Turkey: Anı Yayıncılık.

7253 Sayılı Kanun (2020). İnternet ortamında yapılan yayınların düzenlenmesi ve bu yayınlar yoluyla işlenen suçlarla mücadele edilmesi hakkında kanunda değişiklik yapılmasına dair kanun. Retrieved from https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k7253.html

TABLES AND FIGURES

Table 1: Katılımcı Gazeteciler ve Kurumları

KATILIMCI	KURUM	GORUŞME TARIHI
Katılımcı 1. A.O.	TV100	09.09.2020
Katılımcı 2. A.A.	Serbest Gazeteci	27.09.2020
Katılımcı 3. A.G.S.	Serbest Gazeteci	10.06.2020
Katılımcı 4. B.A.	Gazete Duvar	03.11.2020
Katılımcı 5 B.A.	Milliyet	03.06.2020
Katılımcı 6. B.A.	Milliyet	06.01.2020
Katılımcı 7. B.Y.	TRT Haber	07.07.2020
Katılımcı 8. B.B.	NTV	13.06.2020
Katılımcı 9. B.A.	Demirören Medya	06.11.2020
Katılımcı 10. C.Ç.	Duvar English	16.09.2020
Katılımcı 11. C.T.	Show Haber	11.07.2020
Katılımcı 12. C.O.	Doğan Dergi Grubu	07.01.2020
Katılımcı 13. D.B.	Serbest Gazeteci	17.07.2020
Katılımcı 14. D.A.	T24	07.01.2020
Katılımcı 15. E.T.	CNN Türk	06.01.2020
Katılımcı 16. E.O.	Hürriyet Gazetesi	06.01.2020
Katılımcı 17. E.İ.	Hürriyet Gazetesi	07.01.2020
Katılımcı 18. E.S.	Sabah	08.01.2020
Katılımcı 19. F.B.	Okur Temsilcisi	18.09.2020
Katılımcı 20. F.G.	A Haber	08.01.2020
Katılımcı 21. F.G.	Türk Ajansı/Kıbrıs	19.07.2020
Katılımcı 22. G.D.	Türkiye Gazeteciler Sendikası	19.07.2020
Katılımcı 23. G.A.	Milliyet	18.02.2020
Katılımcı 24. H.H.	Voice of America	14.07.2020
Katılımcı 25. H.Y.	TRT World	19.02.2020
Katılımcı 26. I.Y.	TRT	06.06.2020
Katılımcı 27. I.S.	Sözcü	06.01.2020
Katılımcı 28. M.Y.Y.	T24	07.01.2020
Katılımcı 29. M.A.	Serbest Gazeteci	11.08.2020
Katılımcı 30. N.Ö.	Bianet	28.03.2020
Katılımcı 31. P.A.	Milliyet	18.02.2020
Katılımcı 32. S.T.	Uluslararası Internet Gazeteciliği ve Gazeteciler Derneği	13.09.2020
Katılımcı 33. S.G.	Serbest Gazeteci	26.06.2020
Katılımcı 34. S.A.	KRT TV	13.07.2020
Katılımcı 35. S.G.	Türkiye Gazeteciler Cemiyeti	11.03.2020
Katılımcı 36. T.S.	Posta Gazetesi	06.01.2020
Katılımcı 37. T.E.	T24	21.09.2020
Katılımcı 38. V.A.	Habertürk TV	17.08.2020
Katılımcı 39. Y.Ş.	Serbest Gazeteci	12.08.2020
Katılımcı 40. Y.A.	A Haber	10.03.2020

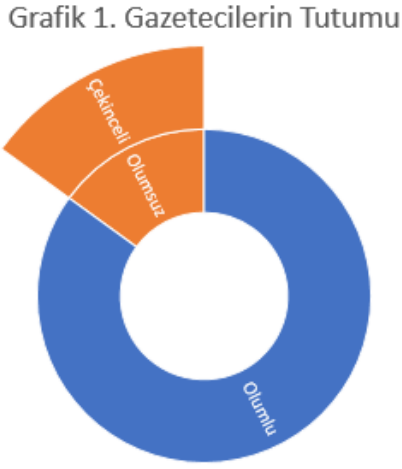
Figure1: 2020 İzmir depremi sonrası enkazdan çıkarılan çocukların görüntüleri ve kimlik bilgilerinin açık olarak verilmesi kişilik haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle eleştirilmiştir. Çocukların, gelecekte bu görüntülerle anılmayı istememe hakkı ortaya çıkmıştır.

Figure 2: Yoksulluk nedeniyle intihar eden babanın haberi, çocuğun fotoğrafı, ismi ve okuduğu okul gibi bilgileri de kullanılarak aktarılmıştır. Gelecekte çocuğun ismiyle yapılacak aramalarda söz konusu haberler sürekli olarak tekrar görünür olacaktır.

Figure 3: Felsefeye meraklı 10 yaşındaki çocuğun ismi ve fotoğrafı açık olarak yayımlanmış, haberlerin ardından çocuk sosyal medyada siber zorbalığa maruz kalmıştır.

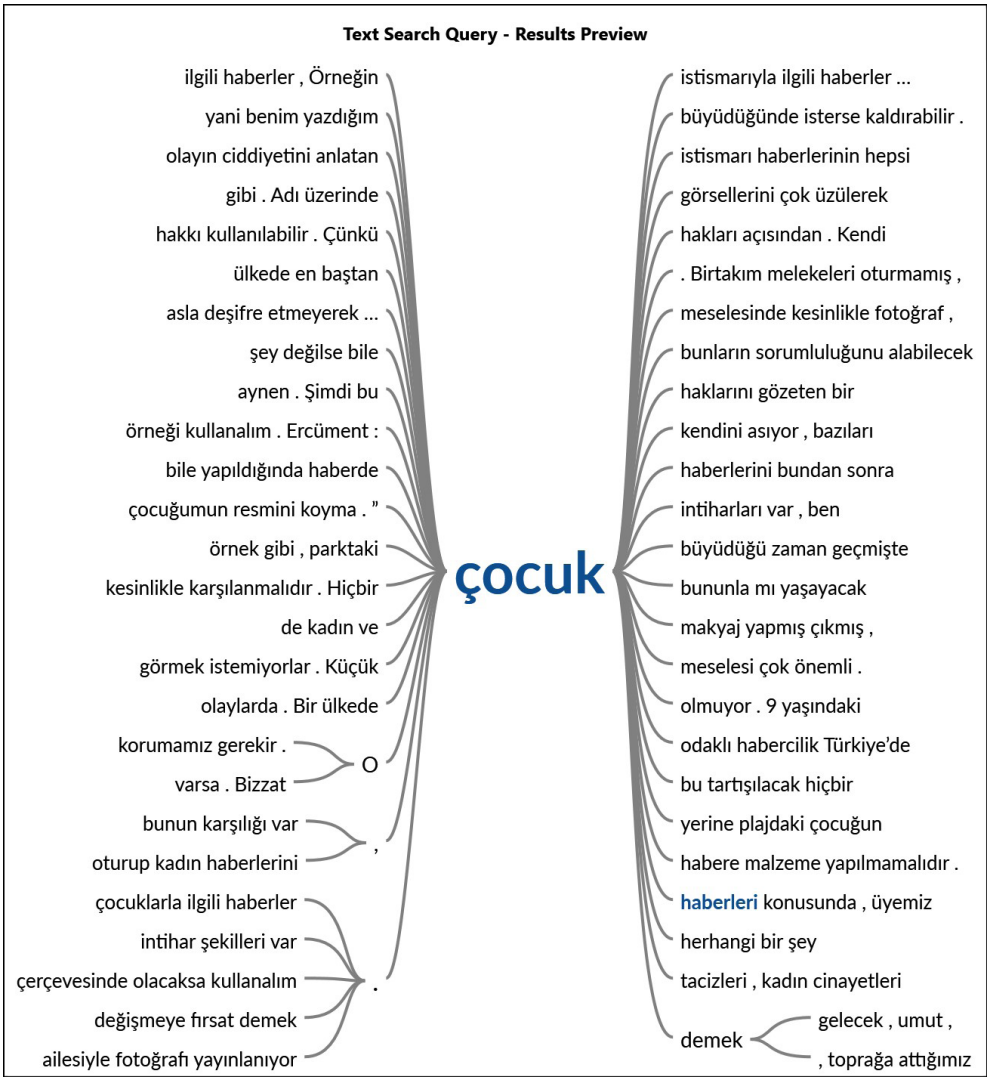
Graphic 1: Katılımcı Gazetecilerin, Çocuk Haberlerinde Unutulma Hakkının Kullanımına Yönelik Tutumu

Graphic 2: Kelime Bulutu. Unutulma Hakkının Haberlerde Çocuk Lehine Kullanılmasını Öneren Gazetecilerin Görüşlerinden Oluşturulan Kelime Bulutu

Graphic 3: Unutulma Hakkının Haberlerde Çocuk Lehine Kullanılmasını Öneren Gazetecilerin Gerekçeleri

Graphic 4: Kelime Ağacı. Gazetecilerin 'Çocuk'la İlişkili Söylemleri